УДК 94(477)

Іван Зуляк

СТАНОВИЩЕ УКРАЇНОМОВНИХ ЧАСОПИСІВ У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ

У статті йдеться про становище україномовних періодичних видань у Східній Галичині в міжвоєнний період. Автором проаналізовано вплив цензури і конфіскаційних акцій польської влади, які обмежували поширення україномовних періодичних видань до широкої читацької аудиторії і виступали особливостями антиукраїнської політики влади у видавничій сфері. Наголошено на тому, що державна антиукраїнська політика щодо україномовних періодичних видань носила незаконний характер й скеровувалася на максимальне обмеження й поступову ліквідацію україномовних видань, була яскравим свідченням того, що влада штучно створювала перешкоди й перепони намагалася обмежити їх вплив на формування національної свідомості українства у Східній Галичині у міжвоєнний період.

Ключові слова: Східна Галичина, українство, україномовні періодичні видання, польська влада, міжвоєнний період.

Актуальність задекларованої проблематики полягає у тому, що україномовна періодика у Східній Галичині міжвоєнного періоду відігравала важливу роль у збереженні національної культури і самобутності в умовах польської репресивної політики щодо українських друкованих видань, позаяк охоплювала широкий загал українства і критикувала антиукраїнські дії органів влади. Тому вона й була основним об'єктом контролю для польської влади.

Наукова новизна досліджуваної проблеми ґрунтується на тому, що автором зроблено спробу, виходячи з аналізу наявної історіографії та архівних джерел, об'єктивного й неупередженого аналізу становища україномовних періодичних видань у Східній Галичині в міжвоєнний період.

Мета статті – проаналізувати становище україномовних періодичних видань у Східній Галичині в міжвоєнний період.

Завдання статті – охарактеризувати становище україномовних періодичних видань у Східній Галичині в міжвоєнний період; проаналізувати вплив цензури і конфіскаційних акцій польської влади, які обмежували поширення україномовних періодичних видань до широкої читацької аудиторії і виступали особливостями антиукраїнської політики влади у видавничій сфері; дослідити державну антиукраїнську політику щодо україномовних періодичних видань.

Незважаючи на певні здобутки науковців у дослідженні становища україномовних періодичних видань у Східній Галичині в міжвоєнний період, поза межами наукових досліджень залишається чимало важливих нерозв'язаних проблем. Науковий доробок сучасних вітчизняних істориків, журналістів із задекларованої проблематики обмежується публікаціями А. Животка [1], О. Луцького [20, с. 150–164], Н. Лешкович, М. Кріль [13, с. 144–149], історико-бібліографічним дослідженням «Українські часописи Львова 1848–1939 рр.» [15], Г. Рудого [14], Л. Сніцарчук [12] та інших авторів.

Однак окреслена нами проблема не знайшла ґрунтовного висвітлення у наукових публікаціях, тому аналіз історіографії проблеми дає змогу зробити зважений висновок, що на сьогодні у науковій літературі відсутні праці, що ґрунтуються на дослідженні зазначеної проблеми, у яких

було б з'ясовано становище україномовних періодичних видань у Східній Галичині в міжвоєнний період.

Основу джерельної бази статті складають архівні матеріали Центрального державного історичного архіву України в м. Львові. Зокрема, матеріали фонду 462 «Український горожанський комітет м. Львів», у яких йдеться про становище шкільництва у Східній Галичині та ставлення польської влади до української мови та преси упродовж 1919–1925 рр.; фонд 309 «Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів. 1757–1946 рр.» – лист ініціативної групи журналу «Шлях нації» у Львові до невстановлених кореспондентів про проблеми націоналістичної преси і співробітництва з журналом; фонд 406 «Редакція газети «Нова зоря» – «Інструкція про правила роботи працівників редакції газети «Нова зоря» у Львові».

Певні матеріали, у яких подано інформацію щодо становища україномовного друкованого слова у Східній Галичині окресленого періоду зберігаються в Інститутів рукопису Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника – фонд 57 «Калинович Іван Гнатович. 1878–1926 рр.».

Окрім того, у Державному архіві Тернопільської області у фонді 231 «Тернопільське воєводство» використано відомості повітових староств Тернопільського та інших воєводств Польщі про періодичні видання, що виходили на території воєводства і окремі примірники конфіскованих націоналістичних видань; листування з повітовими старостами і органами поліції про конфіскацію деяких періодичних видань; донесення тернопільського окружного управління поліції про замітки в періодичній пресі, скеровані проти адміністративної і поліційної влади; щомісячні рапорти і донесення повітових староств про зміни і становище друкованих видань в повітах; листування з повітовими старостами і органами поліції про конфіскацію деяких періодичних видань, їх характер та кількість.

У Державному архіві Львівської області зберігаються матеріали, які стосуються означеної проблеми, у фонді 1 «Львівського воєводського управління», у яких йдеться про розпорядження Міністерства внутрішніх справ щодо посилення цензури преси; фонд 139 «Прокуратура Львівського окружного суду» – конфіскація газети «Народна трибуна» та інші матеріали.

Автором використано матеріали україномовних періодичних видань, таких як, «Діло», «Наша мета», «Заграва», «Громадська думка», «Розбудова нації», «Воля народа», «Батьківщина».

А. Животко, наголошуючи на умовах, у яких довелося існувати україномовній пресі у міжвоєнний період, зазначав, що польська влада систематично ліквідовувала видання, ув'язнювала головних редакторів і конфісковувала примірники видань [1, с. 242]. Якщо провести порівняння з австро-угорським періодом, то в Австро-Угорщині такого жорсткого контролю за пресою не було [2, с. 1]. З приходом польської влади у Східній Галичині не виходила жодна українська газета. Українські друкарні закривалися або перепрофільовували свою діяльність [3, арк. 60].

Найбільшим потрясінням для україномовних видань було закриття щоденної газети «Діло». «До великого дневника «Діло» прийшла жандармерія і принесла з собою ось такий приказ генерала Розвадовського: «Діло» закрити, редакторів інтернувати, машини здемонтувати, а черенки забрати на річ польських військ» [3, арк. 52]. Упродовж 1920–1922 рр. щоденний пресовий орган виходив під назвами «Українська думка», «Український вісник», «Громадський вісник» і тільки з 1 вересня 1922 р. газета повертає свою колишню назву «Діло». Активна проукраїнська позиція газети призвела до того, що 4 листопада 1922 р. польська влада у черговий раз заборонила вихід «Діла». Упродовж чотирьох місяців газета виходила під назвою «Громадський вісник», 3 квітня 1923 р. відновлює свою назву «Діло» [1, с. 240; 4, с. 265; 5, с. 257].

Аналогічна ситуація пов'язана із українською соціально-демократичною газетою «Вперед», яка на той час була фактично органом усіх українських партій. Причиною її закриття, на думку влади, були «шкідливі тенденції». Так, один із номерів «Громадської думки» від 14 лютого 1920 р. конфісковано за статті «Українська нація і мир на Сході Європи» та «Україна і Польща», що на думку, поліції були написані у антипольському дусі [6, арк. 53]. Упродовж двох місяців в редакції газети відбулося близько 30 ревізій. На декілька днів часопис закривали і арештовували редакторів. У Перемишлі закрито видавництво місцевого тижневика «Український голос» [7, арк. 54].

Відзначимо, що у 20-х рр. XX ст. діяльність преси у Другій Речі Посполитій регламентував «Закон про пресу» від 1862 р. та інші нормативні акти Австро-Угорської імперії і хоча вони були лояльними до преси, польський уряд спирався на статті, що давали можливість конфіскувати публікації і окремі часописи, посилаючись на безпеку держави. Незважаючи на те, що стаття 105 Конституції Польської Республіки гарантувала свободу преси, задекларовані свободи були формальними. До речі, з метою подальшого вдосконалення законодавства про пресу ще 27 травня 1852 р. патентом австрійського імператора затверджено нове положення про пресу [8, s.

603]. Воно стало, по суті, першим та єдиним актом, який регулював відносини у сфері засобів масової інформації на території всієї Габсбурзької монархії. До прийняття цього акту для окремих частин імперії приймалися різні законодавчі акти, що негативно відображалося на гармонізації системи її законодавства.

Доволі прогресивним та значно досконалішим став затверджений патентом імператора Австрії новий закон про пресу від 17 грудня 1862 р. [9, s. 145]. Як структурно та змістовно досконаліший, новий закон мав на меті частково усунути все ще наявну в імперії, в тому числі й на території Галичини, цензуру, скасовуючи значну кількість обмежень щодо утворення засобів масової інформації. З огляду на це, суттєвих змін у вигляді їх скорочення зазнали також і права органів прокуратури, зокрема, щодо здійснення нагляду за діяльністю видавництв. Закон був чинний аж до розпаду Австро-Угорської монархії у 1918 р. Він неодноразово вдосконалювався, більше того, розроблялися також його нові проекти, зокрема, проект закону про пресу 1902 р., який, однак, так і не був остаточно затверджений та введений у дію [10, s. 1]. До речі, списки заборонених видань, а у разі накладення заборони друку на періодичні видання – також і списки номерів таких видань, систематично публікували в офіційних державних засобах масової інформації австрійської, а згодом і Австро-Угорської імперії, зокрема, у «Віденській газеті». У Польщі такі списки друкував «Monitor Polski».

Законодавча регламентація пресових видань базувалася на австро-угорських законах, відтак редакція, на вимогу позивача змушена була подавати спростування тієї чи іншої інформації. Відзначимо, що спростовування доводилося давати дуже часто, тому журналісти додавали різні коментарі у поміщених спростуваннях. Разом з тим, щодо української преси видавалися певні розпорядження, на підставі яких, кожна українська газета після двох конфіскатів ліквідовувалася. Незважаючи на те, що багато періодичних видань фінансувалися політичними партіями, вони також піддавалися цензурі та конфіскаціям, що було основними методами боротьби польської влади з україномовною пресою.

Основна маса україномовних видань у 20–30-ті рр. XX ст. на перших сторінках не мала звичайних рубрик, а лише напис «конфісковано» [11, с. 2]. Конфіскації статей відбувалися на основі параграфів, що забороняли будь-які дії у відношенні до Польської держави, сепаратистські прояви та неповагу до громадського спокою [12, с. 65]. Невиконання приписів цензора каралося накладанням штрафу у розмірі 400 злотих (далі – зл.) [13, с. 147]. Єдиним засобом уникнення конфіскатів була ситуація, коли стаття видавалася як звернення депутата сейму.

Наслідки цензурної політики польського уряду зустрічаємо на сторінках найпопулярнішої газети «Діло». Так, номер газети від 3 липня 1924 р. конфісковано за «антипольські» рядки у статті «Польський наступ і наша оборона» [14, с. 2]. На першій сторінці газети «Рада» від 1 квітня 1928 р. повідомлялося про те, що попередній випуск заборонено через статті «Протести», «Заява посла Західного», «Арештування д-ра Мих. Західного» [15, с. 1]. Відзначимо, що, зазвичай, конфіскації підлягали статті, у яких висвітлювалися антиукраїнські дії польського уряду і у яких прослідковувалися «шкідливі тенденції». Наприклад, у газеті «Молода громада» від 1926 р. вилучено статтю під назвою «З польської неволі», присвячену заснуванню Таємного українського університету у Львові. Один із примірників газети «Вперед» від 16 березня 1920 р. конфіскована за обговорення на його сторінках проблем українського шкільництва. Львівська цензура конфісковувала часописи за використання назви краю «Галичина» і прикметника «галицький». З цього приводу адвокат С. Баран у дискусії над бюджетом міністерства справедливості відстоював історичність цих назв і стверджував, що «ніхто з поляків не може заперечувати цього факту» [16, с. 3]. Незважаючи на такі заяви, конфіскації не припинялися.

Майже кожна українська газета час від часу розпочиналася повідомленнями «В імені Річ Посполитої Польської…», яким підтверджувалася правомірність конфіскації окремої статті або попереднього примірника і заборона його розповсюдження. Проблема цензури піднімалася на сторінках практично всіх україномовних видань. Так, газета «Наша мета» намагалася вплинути на польську владу, захистити інтереси україномовних видань [17, с. 1].

На сторінках органу незалежної політичної думки «Заграва» повідомлялося про те, що «українська преса знаходиться в особливій опінії польської цензури. Немає ані одної української часописі, ані одного числа української газети, яке не підлягало б конфіскаті. Конфіскується частини статей і навіть цілі статті, конфіскується те, що не подобається урядникам…» [18, с. 152].

Окрім того, зазначалося, що цензура діяла вибірково. Тобто, те, що не підлягало конфіскації у Львові могло бути заборонене у Луцьку чи Перемишлі [18, с. 152]. Цензура українських видань існувала навіть у таборах військовополонених. Зокрема, конфіскації підддано публікацій про Східну Галичину. Наприклад, в Александрівському таборі цю функцію виконував сотник [19, с. 132].

Справи щодо конфіскації та цензури розглядалися в окружному суді, який приймав рішення про вилучення відповідного номера газети, знищення всього тиражу та заборону його поширення. У разі невиконання рішення на видання накладався штраф у розмірі 400 зл. [13, с. 145].

Головним чином судові органи звинувачували пресу в шпигунстві або пропаганді комунізму. Відтак, частина видань, що займали критичну позицію щодо польської влади, були заборонені, інша частина змушена була діяти обережно. Наприклад, упродовж десяти місяців 1932 р. україномовна преса Східної Галичини зазнала 343 конфіскацій [20, с. 152].

Про будь-які дії чи зміни у редколегії потрібно було повідомляти у так званих «комунікатах». Міністерство внутрішніх справ вело постійне листування зі старостами щодо діяльності тамтешньої преси, видаючи розпорядження регламентації їх роботи. Редакція газети «Громадська думка», що виходила замість «Діла» зазначала, що підлягає «безвпинним конфіскатам і вже три рази поліційна власть загрожувала закриттям, а тому зверталася до влади щоб та означила межі свободи слова» [21, с. 1].

Особливо жорсткою і категоричною була цензурна політика щодо видань радянофільського та комуністичного спрямування. У листі Міністерства внутрішніх справ Польщі львівському воєводі від 6 травня 1924 р. підкреслювалося, що нагляд за комуністичною пресою повинен виключити можливість розповсюдження комуністичних видань [22, с. 82]. Наприклад, у газеті «Земля і воля» зазначалося, що часопис доволі часто конфісковують, тому редколегія повинна уважніше підбирати матеріал. Для того, щоб газета дійшла до читачів у неділю, її друкували у першій половині тижня, адже цілу добу вона перебувала у цензора. Значна частина закордонних комуністичних видань підлягала забороні розповсюдження на усій території Польщі, а саме – «Народна воля» (США), «Українське слово» (Вінніпег), «Український голос» (Берлін) та інші [23, арк. 21].

Певну матеріальну допомогу україномовним виданням надавала радянська Україна. В УСРР скрізь наголошувалося, що уряд взявся субсидіювати західноукраїнські наукові та культурно-освітні товариства через те, що в них було скрутне становище, а насправді радянське керівництво покладало на це певні надії, зокрема, що вони служитимуть партійним інтересам. Радник повноважного представництва СРСР у Варшаві М. Лебединець конкретизував проект плану надання допомоги Західній Україні. Він писав про те, що плани української роботи в Польщі нерозривно пов'язані з коштами, що можуть реалізовуватися на здійснення планів. Відтак, якщо надалі місячний бюджет складатиме 1500 доларів США (далі – дол.) він зведеться до роботи з розвитку і зміцненню «Сельробу» (1200 дол.), підтримки «Культури» (250 дол.) і 50 дол. на пресу та організаційні видатки. М. Лебединець пропонував для здійснення широкомасштабної роботи з радянізації західноукраїнського краю такий варіант субсидіювання: робота «Сельробу» – 30 дол. щорічно; розкол УНДО і підтримка газети «радянців» – 6 тис. дол.; інших партій і еміграції – 6 тис. дол.; утримання «Світла» і «Культури» – 6 тис. дол.; допомога приватному шкільництву – 77,1 тис. дол.; допомога НТШ – 12 тис. дол.; допомога «Просвіті» – 16,5 тис. дол.; допомога кооперативам «Сельробу» й іншим – 12 тис. дол., преса, матеріали і організаційні видатки та представництво – 2,5 тис. дол. На думку М. Лебединця, це могло стати ще одним кроком на шляху завоювання прихильності серед західноукраїнського суспільства [24, с. 63].

Антипольськими вважалися часописи націоналістичного спрямування: «Розбудова нації», «Національна думка», «Студентський вісник», «Наш край», «Державна нація», що друкувалися українською мовою і видавалися у Празі [25, арк. 11]. Позицію «Розбудови нації» щодо польської влади, можемо зрозуміти зі статті під назвою «Під Польщею» від 1929 р., у якій йдеться про переслідування польською владою українського національно-культурного руху [26 с. 126].

Подальші розпорядження польського уряду лише посилювали нагляд за українським друкованим словом. Так, у розпорядженні Міністерства внутрішніх справ про посилення цензури преси від 25 жовтня – 25 листопада 1926 р. називалися основні пункти, за які видання підлягало конфіскації: образа президента, критика влади, порушення громадського спокою, заклики до війни, фальшива інформація, неповага до сейму [27, арк. 9]. З цього приводу точилися гострі дискусії щодо цього розпорядження, яке значно обмежувало права, а відповідно і можливості україномовної періодики. Передбачалися штрафи за публікування інформації, що могла призвести до громадського неспокою, фальсифікації діяльності державної влади та її зневагу. Враховуючи фінансову нестабільність, грошові стягнення замінювалися арештами відповідальних осіб. Якщо завдана шкода упродовж семи днів не відшкодовувалася, передбачалося закриття часопису. Зрозуміло, що такі вимоги розпорядження викликали невдоволення серед видавців, які підготували відозву «В обороні свободи преси: з приводу репресивного президентського розпорядку з 6 листопада 1926 р.» і опублікували на шпальтах газет, а згодом її сконфіскували, залишивши тільки підписи. Проти нього виступили видавці «Діла» – Ф. Федорців, І. Німчук, «Нового часу» – Д. Паліїв, Р. Голіян, «Ради» – Л. Петрушевич, Р. Сказинськиць, «Волі народа» – К. Вальницький,

К. Пелехатий, «Свободи» – В. Мудрий, В. Целевич, «Громадського голосу» – О. Павлів, М. Стахів, «Вперід» – І. Квасниця, В. Кубицький, «Культури» – С. Рудик, «Світ» – П. Буняк [28, с. 1].

У цій відозві йшлося про те, що вказане розпорядження було «брутальним насильством над природним всім людям права на вислову свобідної думки», нівелювало можливість українців виступати проти польських урядовців та бюрократів [28, с. 1]. Таким чином, громадськість намагалася чинити опір польській владі щодо обмежень на видання україномовної періодичної продукції.

Робота над доопрацюванням розпорядження завершилася тим, що з'явилися пункти щодо роботи редакторів, зокрема, той, хто вже мав порушення у видавничій діяльності, не міг бути призначений редактором. Передбачалася процедура, згідно з якою часопис, не можна було відновити під іншою назвою, чим користувалися українські видавці. Нормативно-правовим актом, що регламентував роботу преси у Польській Республіці став декрет президента від 1927 р. Він отримав назву «драконівський» і діяв до 1930 р., хоча сейм відхилив його ще у вересні 1927 р. Новий пресовий закон з'явився лише у листопаді 1938 р. Зміст активно обговорювався на сторінках газет. Основною рисою нового декрету було посилення відповідальність редакторів і збільшення кількості штрафних санкцій. Нагляд за пресою мала виконувати прокуратура та адміністраційна влада І-ої інстанції. Відповідальність за публікації міг нести як редактор, так і друкарні. Відповідальність редактора вимірювалася штрафом у розмірі 3 тис. зл. і одним роком ув'язнення. Крім того, ображені могли вимагати компенсації за зневагу, що дорівнювала 10 тис. зл. Спростування слід було розміщувати на тому ж місці, на якому була стаття і таким же шрифтом. Про конфіскації видання повідомлялося не пізніше як за 48 годин і через 14 днів після виходу публікації. Лише на таких умовах справу міг розглядати суд. Щоденники зобов'язували друкувати заяви уряду, що могли сягати навіть 300 рядків щодня [29, с. 2].

Основною характеристикою закону було фактично введення цензури. Усі вказані розпорядження та закони не мали на меті захищати видання українських часописів, а навпаки – забезпечити повний контроль польської влади над ними. Починаючи з процедури заснування часопису ця тенденція прослідковувалася доволі чітко. Відзначимо, що отримати дозвіл на видання українського часопису було практично неможливо. Такі спроби робили професор Д. Лопатинський на «Львівські вісти», Т. Войнаровський на «Українську раду», С. Чарнецький на «Українське слово» та інші. На внесенні подання отримували категоричні відмови. Польська преса постійно заявляла, що не варто давати дозвіл на українську газету, оскільки «українці не видають газет, бо вони не мають рації існування» [30, арк. 49]. Натомість на сторінках іноземної преси, зокрема американської та англійської, вказувалося, що українські видання зайняті злободенними справами, тому за своїм характером не можуть повністю посвятити себе захисту національних прав [31, арк. 22].

Пресові закони Польської Республіки 20–30-х рр. XX ст. ставили особливі вимоги до редакторів – громадянство Польщі, наявність мінімуму коштів, а також, так зване, «свідоцтво моральності». На посаду вибиралися особи, не пов'язані з партійною діяльністю. Як тільки редакція отримувала дозвіл на видання часопису, редактор змінювався і відповідно змінювався формат видання. Зміна назви часопису була своєрідною тактикою українських редакцій для збереження періодичних видань в умовах польської цензури 20–30-х рр. XX ст. Так, редакторів змінювали практично усі україномовні видання. Зокрема, газета «Воля народа» після зміни редактора Ф. Яворського на М. Пеленського почала носити назву «Сельроб» [32, арк. 98]. У документі про заснування газети «Правда» вказувалося, що це релігійний часопис, який згодом перетворився на суспільно-політичний і був закритий польським урядом [33, арк. 5].

Міністерство внутрішніх справ Польської Республіки вело пильний нагляд за українськими часописами. Повітових старост, зокрема Тернопільського воєводства, зобов'язували подавати щомісячні звіти про кількість та характер періодичних видань. У цих рапортах зазначалася назва журналу чи газети, мова видання, особові дані редакторів і видавництва, їх партійна приналежність, сфера політичного впливу, фінансовий стан, а також зазначалося ставлення до влади [34, арк. 10]. Анкета кожного часопису складалася з 16 пунктів. Щомісяця, у термін до трьох днів, до Міністерства внутрішніх справ надсилалися місячні рапорти старост [35 арк. 4].

Міністерство внутрішніх справ формувало свій архів з цілих номерів газет і вирізок публікацій, що скеровувалися адміністративній та поліційній влади [36, арк. 4]. Повітові старости повідомляли органи поліції про надходження націоналістичних періодичних видань з-за кордону. Зокрема, «Розбудови нації», «Національної думки», «Студентського вісника», з проханням пояснити чи потрібно їх конфісковувати [37, арк. 8].

Офіційної цензури в Другій Речі Посполитій щодо періодичних видань не існувало, вона називалася «превенційна», а насправді носила характер поліційного нагляду. Опікувалося цією роботою Міністерство внутрішніх справ, у складі якого був пресовий відділ. Функції цензури –

стояти на сторожі закону, були втрачені і додалися нові – активна боротьба з українськими періодичними виданнями. Суть тодішньої цензури зводилася до того, щоб готові примірники часописів перед виходом у світ обов'язково подавати на розгляд відповідних органів, і цензор міг викреслити ті матеріали, що суперечили, на його думку, інтересам держави. Крім того, як зазначають польські дослідники, тогочасна цензура мала на меті «заспокоїти часописи, що були непокірні до влади» [38, s. 123].

Перед виходом часопис проходив перевірку, друкарню перших три примірники зобов'язували відправляти на перевірку. Вихідні дані публікувалися польською мовою. Наглядову функцію щодо преси виконували староства та прокуратура. Коли у часописі подавалися статті, що, на думку цензора, мали ознаки злочину особливої ваги, суд міг винести вирок про його закриття від 6 місяців – до 5 років. Права та свободи, кодифіковані основним законом Другої Речі Посполитої щодо вільного висловлювання думок і переконань, преси із забороною цензури і так званої «концесійної системи» (попередньої згоди влади на друкування) (ст. 104–105) [39, с. 264], залишалися декларативними. Разом з тим, варто відзначити, що конституційні засади Польської Республіки дозволяли українцям відстоювати свої національні права різними засобами та методами, а також давали можливість існувати українській пресі.

Разом з тим Східна Галичина продовжувала залишатися – «останнім шматом землі, на якому мала розвиватися всеукраїнська справа, зміцнюватися національна ідентичність…., а українцям залишалося зберігати у важких часах моральну силу…» [40, с. 4]. «Не дати жити пресі значить здати останню фортецю, значить свідомо і апатично спуститися на дно, – наголошувала «Громадська думка» [41, арк. 1].

Таким чином, становище україномовних періодичних видань у Східній Галичині в міжвоєнний період безпосередньо пов'язувалося із особливостями антиукраїнської політики польської влади. Державна антиукраїнська політика носила незаконний характер й скеровувалася на максимальне обмеження й поступову ліквідацію україномовних видань у Східній Галичині у міжвоєнний період. Цензура і конфіскаційні акції польської влади були яскравим свідченням того, що влада, штучно створюючи перешкоди й перепони у функціонуванні україномовних видань, намагалася обмежити їх вплив на формування національної свідомості українства.

Дії польської влади свідчили про планомірну, цілеспрямовану й тотальну асиміляційну політику у відношенні до українства, обмеження природніх й невід'ємних прав на рідну мову й самобутню національну культуру. В результаті чого це призводило до загострення й поглиблення кризи у відносинах з польською владою. Україномовні періодичні видання у Другій Речі Посполитій перебували під постійним контролем державних структур і поліції, зазнаючи систематичних переслідувань, цензури і конфіскації.

Список використаних джерел

1. Животко А. Історія української преси / А. Животко. – Мюнхен: Український технічно-господарський інститут, 1990. – 334 с. 2. Свобода преси // Наша мета. – 23 лютого 1919. – С. 1. 3. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України), ф. 462, оп. 1, спр. 165, 68 арк. 4. Калинович І. Показчик української культури за 1925 р. / І. Калинович. – Львів-Київ, 1926. – 22 с. 5. Під Польщею // Розбудова нації. – 1929. – Березень-квітень. – С. 257. 6. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, ф. 57, оп. 1, спр. 55, 89 арк. 7. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 2042, арк. 54. 8. Allgemeines Reichs – Gesetz – und Regierungsblatt für das Kaisertum Österreich. Jahrgang 1852. – Wien, K. – k. Hof – und Staatsdruckerei. – № 122. – 1852. 9. Allgemeines Reichs – Gesetz – und Regierungsblatt für das Kaisertum Österreich. Jahrgang 1863. – Wien, K. – k. Hof – und Staatsdruckerei. – № 6. – 1863. 10. Beilagen zu den stenographischen Protokollen des Abgeordnetenhauses. 17. Session. – № 1386. 11. Передплата // Новий час. – 12 травня 1930. – С. 2. 12. Сніцарчук Л. Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс / Л. Сніцарчук. – Львів, 2009. – 416 с. 13. Лешкович Н. Цензура Львівської української преси про права українців (1921–1939 рр.) / Н. Лешкович, М. Кріль // Доповіді та повідомлення Сьомої Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Українська періодика: історія і сучасність» (м. Львів, 17–18 травня 2002 р.). – Львів, 2002 – С. 144–149. 14. Рудий Г. Я. Періодика України як об'єкт джерелознавчого дослідження української культури (1917–1920 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Г. Рудий. – Київ, 2004. – 32 с. 15. Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: історико-бібліографічне дослідження / [укладачі М. Романюк, М. Галушко]. – Львів: Світ, 2003. Т. 3; кн. 1 – 909 с; кн. 2. – 926 с. 16. Богуславський О. Преса міжвоєнної української еміграції і боротьба за незалежність України: історичний шлях, досвід, дискусії / О. Богуславський. – Запоріжжя, 2004. – 452 с. 17. Свобода преси // Наша мета. – 23 лютого

1919. – С. 1. 18. Інтерпеляція послів українського клюбу з дня 24 липня 1923 р. до п. міністра Справ Внутрішніх у справі переслідування української преси // Заграва. – 1923. – Ч .10. – С. 152–153. 19. Вішка О. Преса української еміграції в Польщі (1920 – 1939 рр.) Історико-бібліографічне дослідження / О. Вішка. – Львів, 2002. – 480 с. 20. Луцький О. Українська легальна преса Західної України 20 – 30-х рр. ХХ ст.: Умови і основні показники розвитку / О. Луцький // Доповіді та повідомлення Всеукраїнської науково-теоретичної конференції [Українська періодика: історія та повідомлення], (м. Львів 17–18 травня 2002 р.) – С. 150–164. 21. Свобода слова // Громадська думка. – 1 лютого 1920. – С. 1. 22. Цьох Й. Т. Комуністична преса Західної України (Роль друкованої пропаганди в ідеологічній діяльності КПЗУ) 1919–1939 рр. / Ц. Т. Цьох. – Л.: Видавництво Львівського університету, 1986. – 269 с. 23. Держархів Тернопільської обл., ф. 231, оп. 1, спр. 80, 46 арк. 24. Соляр І. Радянофільство у Західній Україні (1920-ті рр.). / І. Соляр // Український історичний журнал. – 2009. – № 1. – С. 55–67. 25. Держархів Тернопільської обл., ф. 231, оп. 1, спр. 1151, 24 арк. 26. Під Польщею // Розбудова нації. – 1929. – Березень-квітень. – С. 126–129. 27. Державний архів Львівської області (далі – Держархів Львівської обл.), ф. 1, оп. 52, спр 587, 9 арк. 28. В обороні свободи преси // Воля народа. – 14 листопада 1926. – С. 1. 29. Новий пресовий декрет // Батьківщина. – 27 листопада 1938. – С. 2. 30. ЦДІАЛ України, ф. 462, оп. 1, спр 163, 60 арк. 31. Там само, ф. 309, оп. 1, спр. 2042, арк. 54. 32. Держархів Львівської обл., ф. 110, оп. 3, спр 36, 128 арк. 33. ЦДІАЛ України, ф. 406, оп. 1, спр. 6, 3 арк. 34. Державний архів Тернопільської області (далі – Держархів Тернопільської обл.), ф. 231, оп. 1, спр. 1465, 8 арк. 35. Держархів Тернопільської обл., ф. 231, оп. 1, спр. 1880, 39 арк. 36. Там само, спр 78, 14 арк. 37. Там само, спр. 1151, 24 арк. 38. Jarowiecki J. Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Proba bibliografii / J. Jarowiecki, B. Gora. – Krakow: Wudawnictwo Naukove WSP, 1994. – 421 s. 39. Алексієвець Л. Польща: утвердження незалежної держави. 1918–1926 / Л. Алексієвець. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 448 с. 40. Живий пам'ятник Ольги Бесараб // Діло. – 2 липня 1924.– С. 4. 41. Держархів Львівської обл., ф. 139, оп. 5, спр. 2724, 10 арк.

Иван Зуляк

ПОЛОЖЕНИЕ УКРАИНОЯЗЫЧНЫХ ИЗДАНИЙ В МЕЖВОЕННЫЙ ПОЛЬШЕ

В статье говорится о положении украиноязычных периодических изданий в Восточной Галичине в межвоенный период. Автором проанализировано влияние цензуры и конфискационных акций польской власти, которые ограничивали распространение украиноязычных периодических изданий к широкой читательской аудитории и выступали особенностями антиукраинской политики власти в издательской сфере. Отмечено, что государственная антиукраинская политика в отношении украиноязычных изданий носила незаконный характер и направлялась на максимальное ограничение и постепенную ликвидацию украиноязычных изданий, была ярким свидетельством того, что власть искусственно создавала препятствия и преграды, пыталась ограничить их влияние на формирование национального сознания украинцев в Восточной Галичине в межвоенный период.

Ключевые слова: Восточная Галичина, украинство, украиноязычные периодические издания, польская власть, межвоенный период.

Ivan Zuliak

UKRAINIAN STATE PERIODICALS IN INTERWAR POLAND IN THE INTERWAR PERIOD

The article deals with Ukrainian state periodicals Eastern Galichina in the interwar period. The author analyzes the impact of censorship that limits the spread of Ukrainian periodicals to a wide audience. Emphasized that the state anti-Ukrainian policy of Ukrainian periodicals had illegal character, gradually liquidated Ukrainian periodicals. The government artificially created barriers and tried to limit their impact on the national consciousness of Ukrainians in Eastern Galichina in the interwar period.

Key words: Eastern Galichina, Ukrainians, Ukrainian periodicals, polish government, interwar period.